

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Francisci Toleti S. R. E. Cardinalis Summa Casuum
Conscientiæ, Sive De Instructione Sacerdotum Lib. VII**

Toledo, Francisco de

Coloniæ Agrippinæ

4. De Episcopo post consecrationem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40916

De Episcopo post Consecrationem.

CAPVT IV.

Postquam iam Episcopus constitutus est, & consecratus, vt suum possit exercere munus, ad multa tenetur.

Quorum primum est, in propria Ecclesia personaliter residere: in cuius gratiam declarandum est caput primi Concilii, Trid. sess. 13. de residentia, in quo tria continentur. Primum est peccatum nolentium residere. Secundum est, poena tali peccato imposita. Tertium est, causæ, propter quas potest ad tempus non residere in Ecclesia propria.

In primis peccatum est nimis graue mortale, non residere in Ecclesia propria absq; causa. siue enim residentia sit de iure diuino, siue humano, quod nos non intendimus modo definire, omnes conueniunt esse mortale, & magnæ damnationis. Per Episcopos hic intelligere oportet, non tantum Episcopos, sed Archiepiscopos, Patriarchas, & superiores, etiam Cardinales Episcopos.

Pœna autem à Concilio imposita est, vt toto tempore, quo non resederint, oēs integros redditus pro rata perdant, sinq; reddendi, vel Ecclesiæ fabricæ, vel pauperibus, & absq; ulla declaratione vel sententia, sed ipso facto teneantur in conscientia ipsos reddere.

Circa autem causas non residendi, aduerte esse duplicem absentiam.

Altera, quæ ad modicum fit tempus, & reputatur pro non absentia, & hanc permittit Concilium cum quatuor conditionibus.

Prima est, vt sit rationabilis aliqua causa absentia: vt gratia, si est recuperanda valetudinis gratia, vel conseruanda, vel excipiendi aliquem magnatem, vel alicuius negotij causa, vel quid simile. Nulla enim rationabili causa existente, nulla permittitur absentia.

Secunda est, vt inde non patiatur grex detrimentum: debet enim prouidere, vt talis absentia detrimenti non sit causa occasionibus.

Tertia est, vt ipsa absentia sit, ad summum, duorum aut trium mensium, siue continuè fiat, siue interpolatè: omnes enim absentia, si multæ fiant, simul sumptæ, non debent tale spatium excedere.

Quar-

Quarta, vt quantum fieri potest, ista absentia non sit temporibus Aduentus, Natiuitatis, Quadragesimæ, Paschæ, Pentecostes, Corporis Christi: his enim temporibus oues maxime delectantur præsentia pastoris.

Altera absentia est longa, quæ verò pro absentia reparatur quæ fit per annum, aut duos vel tres, vel plures; etiam quæ fit, per plures tribus prædictis mensibus.

Talis absentia debet fieri tribus conditionibus existentibus.

Prima est, vt sit cum aliqua harum quinque causarum, quæ sunt, Christiana Caritas; vrgens necessitas, euidens reipublice utilitas, euidens etiam Ecclesiæ utilitas & debita obedientia.

Secunda, vt talis causa approbetur prius Papa, vel à Metropolitanò, & hoc deficiente Suffraganeo seniore residente: & talis approbatio in scripto contineatur, nisi sit causa publicè manifesta, qualis est Ecclesiæ vel Reipublicæ euidens utilitas.

Tertia est, vt in tali absentia maxime prouideat, vt Ecclesia ex ea nullum detrimentum patiat. His omnibus stantibus, absentia licita erit, licet longa sit. Superest nunc causas illas quinque declarare.

Per Christianam Charitatem oportet intelligere proximum utilitatem: cum enim proximus laborat, potest, vt illi succurratur, aliqua fieri absentia. Verbi gratia, est Ecclesia aliqua, quæ versatur in periculo hæresis magno; potestque multum Episcopus alterius diocesis eis prodesse sua prædicatione, tunc, relicta propria potest ad tempus in aliena morari ob proximum utilitatem. Tamen ista causa intelligenda est, dum in propria non sequatur notabile detrimentum spirituale: tunc enim abesse non potest, sed propriæ attendere debet, licet minus indigeat: potest etiam ob pacem magnatum componendas abesse; sed semper intelligenda est causa hæc: non sit maius detrimentum; aut minus, sed notabile, quod sequetur in propria Ecclesia: tunc enim relinquere eam, contra Charitatis ordinem, quod plus sibi quam alteri quis debet.

Altera causa est vrgens necessitas, cum nimirum periculum imminet Episcopo vitæ, nisi discedat ab Ecclesia, vel ob infirmitatem, vel ob persecutionem alicuius tyranni, vel aliqua simili causa: tunc enim potest ad tempus recedere, dum modo non sequatur spirituale detrimentum gregis: tunc enim

debet mortem appetere potius: in hoc enim casu illud verificatur, *Bonus Pastor ponit animam suam pro ouibus suis*. Cum igitur tyrannus, vel hæreticus nocere ouibus studet spiritualibus, potius debet pastor mori, quàm oues deserere.

Tertia causa est, euidens reipublicæ utilitas: in utilitatem enim totius Regni, vel Prouinciæ temporalem potest etiam Episcopus abesse: Debet tamen ista causa esse cum necessitate: cum enim aliter quàm per Episcopum potest id fieri, non debet Episcopus abesse: vnde isti Episcopi, qui curâ rerum secularium regni gerunt, cum id ex necessitate fit, licet abesse possunt: cum verò extra necessitatem, quia æquè per non Episcopos fieri res potest, non videntur excusari. Debet autem ista utilitas esse euidens; nam cum non ita nota est melius est, vt Episcopus maneat in sua Ecclesia, immò manere tenetur.

Quarta causa est, euidens Ecclesiæ utilitas: cum enim propria indiget Episcopi absentia, ad aliquid pro ea procurandum abesse potest. Similiter in utilitatem vniuersalis Ecclesiæ vt cum Concilium generale, vel prouinciale congregatur. Similiter cum legatione aliqua fungitur in beneficium totius Ecclesiæ, quæ non ita bene, nisi per Episcopum fieri potest: cum enim aliter potest, non licet abesse.

Vltima causa est, debita obedientia: cum enim Papa imponit aliquod negotium Episcopo, quod requirit ad tempus absentiam, abesse potest. Sed attende, quod non sufficit obedientia tantum, sed debita, quia cum absq; causa rationabili aliquid præcipitur, non debemus audire, nec Papa pro solo libito excusata præsentia suæ Ecclesiæ Episcopum, nisi cum necessitate aliqua. Maxime igitur causa attendenda est, ne sit inferioris momenti, quàm utilitas propriæ Ecclesiæ, & sit cum necessitate aliqua. Hæ sunt causæ, ob quas Episcopus potest ad tempus non residere, sine quibus abesse, vt diximus, mortale est peccatum: cuius grauitas ex quibusdam malis, que sequuntur, percipi potest. Sunt enim seculares irreuerentes, Clerici irreligiosi, perit doctrinæ puritas, & pauperes nimis patiuntur, & multa alia sequuntur incommoda. Hoc igitur primum est, ad quod Episcopus tenetur.

Secundo, tenetur ordines per se ipsum conferre, vt habetur eadem sess. cap. 3. Quod si aliquo legitimo impedimento detentus non potest, mittat suos, probatos & examinatos prius ad alium Episcopum. Adde etiam, quod tenetur Confirmare.

tionis sacramentum adhibere, quod non nisi per Episcopum administrari potest: in quo mirabilis est abusus: multi enim sunt senes non confirmati, defectu Episcopi non ministrantis. Debet etiam singulis annis chrisma conficere ut baptizandis nouum detur: ut habetur de consecr. dist. 4. c. omni tempore. Hæc igitur, quæ non nisi per Episcopum ministrari debent, tenentur sedulo & diligenter, pro necessitate exhibere.

Tertio tenentur ordines non nisi dignis conferre: unde, admittere ignorantes, & homines malæ vitæ ad sacros ordines, nullâq; in hoc, aut paruam facere diligentiam, & examē, mortale peccatum est. Rursus non sunt admittendi, qui nullam virtus rationem habent ad sacros ordines; & si Episcopus admittat, tenetur ipsis alimenta præstare.

Quarto, tenentur beneficia conferre dignis, & ijs, qui tale possint beneficium exercere: est autem sufficientia maior vel minor, pro beneficiorum qualitate petenda: Nam maius est officium Curati, quam simplicis. Qui autem relicto digno, confert indigno, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem secundum omnes. Ista autem restitutio est Ecclesiæ illi faciendâ, cuius est beneficium, ut tenet Sylu. verb. restitutio. 3. §. 2. & Sot. lib. 4. de iust. & iur. q. 6. ar. 3. contra Caiet. qui dixit esse digno faciendam. Non solum autem est digno conferendū beneficium, sed digniori: si enim relicto digniori, conferat digno, mortaliter peccat Episcopus (non tamen tenetur ad restitutionem vllam) dum tamen sit apertè dignior, & in notabili excessu. Cum enim res est dubia, vel excessus est paruus, vel probabiliter tantum maior ab aliquo speratur futurus excessus, non esset mortale, non digniori conferre.

Quinto, tenentur cōcionari, & seminare verbum Dei per se, ut habet Concilium Tridentinum sess. 5. cap. 1. nisi legitimo tenentis impedimento sit. Tunc tamen debet providere sufficientes homines, viros doctos & probatos, ac sanæ doctrinæ, qui id faciant; debetq; attendere, ne mala seminetur doctrina, a quibus, qui seminant, a prædicatione coercere & expellere, qui- busq; illi fuerint.

Sexto, tenentur singulis annis synodum diocesanam facere, in qua provideatur de rebus ad statum suæ Ecclesiæ pertinentibus. Hoc autem fuit ius antiquum, dist. 8. per multa capita, renovatum est in Concil. Trid. sess. 24. cap. 2. de reformatione, ubi etiam præcipitur Metropolitanis, singulis triennijs

Concilium prouinciale congregare, in quo omnes Episcopi, qui sub eis sunt, conueniant. Sunt enim aliquot causæ graues, vel totius Ecclesiæ, vel totius prouinciæ, vel aliquæ Ecclesiæ, quæ non possunt faciliè, nisi in tali congregatione disponi.

Septimò, tenetur singulis annis visitare suum Episcopatu, qui si non potest totum, saltem maiorem partem, ita ut biennio totum visitetur: si autem iuste impeditus fuerit, id faciat per Vicarium. Fuit autem ius antiquum. 10. q. 1. cap. relatum. cap. Episcopum, sed renouatum in Conc. Trid. ead. sess. cap. 3. in quo rationes, propter quas ista visitatio facienda est, ponuntur quinque, scilicet rectam, & orthodoxam doctrinam, expulsi erroribus, inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, populos exhortationibus & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamq; accendere, omnia ad fidelium utilitatem constituere. Quòd si omnia rectè se habere inuenerit, Deo gratias agat, ut habetur. 10. q. 1. cap. placuit.

Octauò, tenetur bonos ministros constituere, tam in foro interiori quàm exteriori, & in hoc deficere ex negligentia causa aut malitia, mortale est & graue. Hoc autem imponitur Episcopis in d. 89. cap. decenter, ne consanguineis tradant officia Ecclesiastica, & oppositum facere, mortale est: quòd intelligitur, quando scandalum sequeretur, aut insufficientes sunt. His cessantibus posset eis ista committere; quamuis, si alij sufficientes essent, securius esset in æquali causa committere quàm consanguineis.

Nonò, tenetur mores populi diligenter considerare, & super populum vigilare, & peccata publica, ut adulteria, iuramentorum, & similia prohibèdo; & si opus est, castigando; & maxime peccata clericorum animaduertendo. Videre autem & committere, horrendum est peccatum: nec excusatur Episcopus, si non sciat, nisi omnem adhibuerit diligentiam & inquisitionem ad hoc: hoc enim ad eius officium nimis spectat.

Decimò, tenetur esse vitæ irreprehensibilis, ut habetur 1ad Timoth. 3. ut nullum peccatum publicum committat, quòd alijs possit esse malo exemplo aut scandalo: vnde, si quis concubiniarius esset (quòd absit) ultra grauissimum peccatum fornicationis, mortaliter peccaret, & ratione scandali subditis. Nec emplistoriesq; peccaret, quoties esset scandalo subditis. Nec satis est ei, etiam non peccare, sed debet exemplar esse virtutis subditis suis: est enim *Ciuitas supra montem posita*; & est lux eius

sic debet lucere, vt subditi videant opera eius bona, & glorificans
Deum Patrem qui in celis est.

Vnde decimo, tenetur eleemosynas facere. Vt autem intelli-
gas quomodo ad hoc teneatur, aduerte, bona, seu redditus E-
piscopi posse esse duplicia. Quædam sunt, quæ titulo aliquo
sæculari habet, vel hæreditario iure à parentibus, vel donatio-
ne aliqua vel aliqua alia causa. Quædam sunt iure Ecclesiasti-
co habita. Aduerte rursus, in Ecclesia primitiua, vsq; ad tem-
pora Augustini, & Hieronymi, Episcopum & Clerum solitos
viuere in communi: vnde, bona, quæ vel ex decimis, vel ex fi-
delium deuotione offerebantur, erant indiuisa, & subdebantur
distributioni Episcopi, quæ partim ipsi, partim Clero, partim
fabricæ, partim pauperibus obuenebant. Postea verò, quando
quisq; per se vixit, talia bona diuisa sunt in quatuor partes:
prima Episcopo seruata, secunda Clero, tertia fabricæ,
quarta pauperibus, & sic in omnibus ferè locis manet ista
diuisio.

Hoc supposito: dico primò de bonis iure sæculari habitis,
non magis tenetur Episcopus facere eleemosynas, quàm prin-
ceps alius aut dominus sæcularis: peccat autem, aut auaritia,
aut prodigalitate, sicut alij; potestq; vti in quouis vsu absq; re-
stitutionis obligatione.

Dico secundo, si alicubi ista diuisio bonorum Ecclesiastico-
rum non est facta, tenetur Episcopus nihil subtrahere Clero,
pauperibus, aut fabricæ: bona enim talia retinere, & sibi vsur-
pare non solum mortale est, sed etiam ad restitutionem obli-
gat, & in hoc omnes conueniunt.

Dico tertio, vbi iam diuisio est facta, Episcopus, subtractis
his, quæ ad decentem victum & vestitum, & domus ornatum
pertinent, & subtractis his etiam, quæ gratia pietatis & cha-
ritatis potest in alios consanguineos indigentes, aut famulos
distribuere, tenetur residuum dare pauperibus sub mortali: &
in hoc omnes conueniunt; quamuis sint discordiæ. Quidam
tamen dicunt teneri ad restitutionem, quia non habet domi-
nium illius portionis pauperum: quidam, non teneri, quia
habet ipsum dominium. Credo non teneri cum sancto Tho-
ma. q. 183. quicquid tamen sit, mortale est male ista expende-
re. Possent quidem ex his, quæ ad decentem statum pertinet,
subtrahere aliqua, se restringendo, quæ in quosuis vsus pos-
set expendere, aliter non. Qualis autem debeat esse status Epi-
scopi & victus, audi Concil. Carthag. 3. can. 15. in hæc verba:

Episcopus vilem supellectilem, mensam, & victum pauperem habeat, & dignitatis suae auctoritatem, in fide, & vite merito quaerit. Qui canon in Concil. Trident. sess. 25. cap. 1. reformatus est, patrum mutatis verbis. Verba sunt ista Concil. Trid. *Exemplo Patrum nostrorum in Concilio Carthaginensi, non solum iubet, vt Episcopi modesta supellectili, & mensa, ac frugali victu contenti sint. verum etiam, in reliquo vite genere, ac tota eius domo caueant, ne quid appareat, quod a sancto hoc instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum pro se ferat.* Haec Concilium. Et attende ibidem interdici, ex Ecclesiasticis bonis consanguineos, fratres, nepotesve augere: hoc enim, nullo modo licere ibi Concilium docet: quamuis possint, si pauperes sint, mediocriter eis prouidere. Et haec omnia etiam dicta esse vult de Cardinalibus. Ex his fit, vt Episcopi, licet testamentum condendi a Papa habeant facultatem, non possint aliter de bonis his disponere, quam in vita poterant. De quo vide Nauarr. cap. 25. num. 119. Haec autem omnia de bonis Ecclesiasticis, dicenda sunt de Curatis, & de beneficiatis, & his, qui titulo Ecclesiastico, bonis Ecclesiae fruuntur.

Duodecimò, tenetur Episcopus, si ex aliqua religione assumptus est ad seruanda statuta religionis: de quo vide S. Th. loco allegato: tamen cum discrimine ad essentialia vota tenetur. Tenetur ad castitatem: maius enim est vinculum Episcopi monachi, quam non monachi in castitate: si enim Papa cum monacho non potest dispensare, nec etiam potest cum Episcopo monacho. Tenetur ad obedientiam, sed haec commutata est ad Papam: sicut Generalis ordinis, non eximitur ab obedientia, sed commutatur ad Papam. Tenetur ad paupertatem: quamuis enim bona habeat, non dominium, sed vsum habet, vt tenet Syl. ver. monachus: quamuis Soto lib. 10. q. 4. vult ad paupertatem non teneri. Tenetur seruare suum habitum, & ad alia, quae potest cum statu tali seruare, vt, vesci piscibus, si erat Carthusianus, nisi cum eo dispensetur. Ad ea vero, quae non possunt esse in tali statu, non tenetur, vt ad solitudinem, multas abstinentias, & claustrum. Aduerte tamen, quod non obligant ista ad mortale, si in religione ipsa, seu monasterio non obligabant, & in casibus, in quibus superior poterat dispensare cum monacho, potest Episcopus sibi dispensare.

Decimotertio, tenetur Episcopus, si fecit votum religionis simplex, intrare religionem, & deserere Episcopatum, tametsi

petita

petita licentia Papæ, quam petere tenetur, vt habet Syl. ver. vo
num. 3. §. 1. ex Palud.

Decimoquarto, tenetur Episcopus discordes vicinos, si po-
test, in concordiam & pacem redigere, vt habetur. 90. dist. cap.
præcipimus.

Tenetur decimoquinto, Notarios conuocare, & petere te-
stamenta, & examinare an impleta sint: si autem non sunt, im-
plere facere: ita habetur cap. si hæredes, de testam.

Decimosexto, non debet leuibus de causis excommunica-
tionem fulminare, Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. sed graui causa
ac forma iuris seruata, de qua diximus in materia de excom-
municatione.

Decimoséptimo, quando videt se non posse implere mu-
nus, sed peccare non implendo, vel præbere graue scandalum,
tenetur relinquere Episcopatum, petita licentia. c. nisi cum pri-
dem, de renunciatione. Multa alia sunt, quæ Episcopus facere
tenetur, quæ in præsentem relinquimus, in alio loco & tempo-
re diuino fauore dicenda latius. Vtinam ista, quæ diximus, E-
piscopi facerent, sicut tenentur, sperarem ad pristinam inno-
centiam in breui Ecclesiam Dei reformandam.

De Curato.

CAPVT V.

Dvo erga Curatum, id est, habentem beneficium cum
cura animarum, pensanda sunt. Alterum est, in ipsa be-
neficij collatione, alterum post.

In collatione consideranda sunt ea, quæ in Curato sunt
necessaria.

Primo, debet esse legitimus; Qui autem illegitimè natus
beneficium habet curatum abiq; Papæ dispensatione, nec po-
test redditus percipere, nec beneficium retinere. Dico autem,
sine Papæ dispensatione: nam in beneficio non curato potest
Episcopus dispensare.

Secundo, debet agere annum vigesimum quintum, cap. in
cunctis, & cap. licet canon, de election. si nondum hunc atti-
git annum sine dispensatione non potest retinere beneficiū,
nec fructus percipere.

Tertio, debet post collationem beneficii curati, intra annū
sacerdos fieri, aliter perdit titulum ipso facto. Quod quidem